

بسم الله الرحمن الرحيم

وحدت در اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی

چکیده:

۱- رهبر معظم انقلاب اسلامی در تعریف وحدت چنین توضیح می‌دهند: «منظور ما از وحدت چیست؟ یعنی همه‌ی مردم یکسان فکر کنند؟ نه. یعنی همه‌ی مردم یک نوع سلیقه‌ی سیاسی داشته باشند؟ نه. یعنی همه‌ی مردم یک چیز را، یک شخص را، یک شخصیت را، یک جناح را، یک گروه را بخواهند؟ نه؛ معنای وحدت اینها نیست. وحدت مردم، یعنی نبودن تفرقه و نفاق و درگیری و کشمکش. حتی دو جماعتی که از لحاظ اعتقاد دینی مثل هم نیستند، می‌توانند اتحاد داشته باشند؛ می‌توانند کنار هم باشند؛ می‌توانند دعوا نکنند.»

۲- مهم ترین چارچوب ها و شاخص های راهبردیِ گفتمان وحدت در مکتب رهبرانقلاب اسلامی عبارتند از: ۱- وحدت، یکی شدن عقاید و مذاهب اسلامی نیست ۲- وحدت نه یک تاکتیک بلکه اصلی اسلامی و استراتژیک ۳- اهانت به مقدسات خط قرمز امت اسلام ۴- توطئه دشمن؛ هراس دشمن از اتحاد مسلمانان ۵- ایجاد اختلاف، حرام شرعی ۶- نقش حکام ممالک اسلامی در ایجاد تفرقه ۷- راهکار وحدت؛ مراقبت از توطئه دشمن و پرهیز از دمیدن در اختلافات ۸- ثمرات وحدت؛ اقتدار، کرامت و عدم مداخله دشمن ۹- راهکار وحدت؛ مراقبت از توطئه دشمن و پرهیز از دمیدن در اختلافات.

۳- رهبر انقلاب مهم ترین محورهای وحدت را شامل موارد زیر می دانند:

۱- کتاب خدا، سنت نبی اکرم ۲- وحدت، زیر نام نبی اکرم ۳- کتاب واحد، سنت واحد، قبله ی واحد ۴- معارف واحد، توحید واحد، معاد واحد ۵- وحدت حول اصول انقلاب از جمله موارد و محورهای وحدت آفرین از منظر مقام معظم رهبری است.

۴- با نگاه راهبردی، چرخه های گفتمان سازی وحدت به ترتیب شامل پنج مرحله؛ ۱- فهم، ۲- تفاهم، ۳- توافق، ۴- عمل و ۵- مراقبت است

مقدمه:

امروزه، تغییرات در عرصه جهانی، منجر به تغییر در مؤلفه های قدرت گردیده است. بارزترین موارد این تغییرات عبارتند از: افت مقبولیت قدرت سخت و توجه وافر به مظاهر و منابع قدرت نرم. جمهوری اسلامی به دلیل ساختار متفاوت خود با سایر نظام های سیاسی از منابع قدرت متعددی برخوردار است که مهمترین این منابع عبارت است از: ارزش ها، اعتقادات و باورهای دینی، به عنوان موتور محرک انقلاب اسلامی؛ معنویت گرایی سیاسی که مبانی فرهنگی سکولاریستی حاکم بر جهان را به مبارزه طلبیده است؛ تشیع که ایدئولوژی همیشگی انقلاب اسلامی است و موجب تمایز انقلاب اسلامی ایران از سایر انقلاب های جهان شده است؛ مهدویت و انتظار که فرجامی بسیار روشن و آرمانی را برای آینده جهان متصور است؛ فرهنگ ایثار و شهادت به عنوان منبعی از قدرت نرم که انواع قدرت سخت و نرم در مقابل آن تاب آوری ندارد؛ جهاد

که یکی از فروعات دین اسلام و عنصر مجاهدت، راهیابی و پیشرفت و تعالی است؛ ولایت پذیری و رابطه مردم و ولی فقیه به مثابه یک رابطه اعتقادی و باور قلبی حکمرانی دینی و مردم سالاری اسلامی است؛ ارزش های سیاسی که جزء بنیادین نظام فرهنگی محسوب می شود و دارای دو بُعد مردم سالاری دینی و ظلم ستیزی می باشد؛ سیاست خارجی که بر مبنای آموزه های اسلام و تشیع و مبتنی بر اصولی چون نفی هر گونه سلطه جویی و سلطه پذیری و ... می باشد و بالاخره وحدت و انسجام سیاسی - اجتماعی امت اسلامی که از طریق اتحاد و در سایه وحدت عقیده و مبارزه با دشمن مشترک پدیدار می گردد. (خلیلیان، ۱۴۰۲، ۳)

از مهمترین کارکردها و مؤلفه های سیاسی و اجتماعی وحدت در امت اسلامی می توان به اقتدارآفرینی و بازدارندگی، همبستگی و انسجام بخشی، هویت بخشی و تقویت روح جمعی و تقویت سرمایه اجتماعی و مشروعیت و مقبولیت نظام سیاسی در پیشبرد انقلاب اسلامی در رسیدن به قله های انقلاب اشاره کرد. تجمعات میلیونی همانند راهپیمایی ۲۲ بهمن و روز قدس، حضور در مراسم تاسوعا و عاشورا، شرکت در راهپیمایی اربعین و جشن بزرگ غدیر نشان از وحدت امت اسلامی ایران در همراهی مردمی با نظام اسلامی و نماد رسانه اسلام ناب محمدی (ص) در برابر نظام سلطه غرب و اسلام آمریکایی است.

در تاریخ بشر، سه طیف رهبران الهی شامل پیامبران، ائمه، زعما و سلسله اطیاب سلسله جنیانان وحدت در امت، بر اساس اصل توحید بودند. «منادیان نظریه وحدت اسلامی در دو قرن اخیر در جهان اسلام» (مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۹۱) عبارت است از:

- ۱- سیدجمال الدین اسدآبادی (۱۲۵۴ - ۱۳۱۴ه.ق.) که موفق شد موج وحدت طلبی را در بین بسیاری از چهره‌های علمی و اجتماعی به حرکت درآورد.
- ۲- پس از سیدجمال، آیت الله سید عبدالحسین شرف الدین موسوی از علمای برجسته لبنان (۱۲۹۰ - ۱۳۷۷ ه.ق.) قائل به یکپارچگی ذاتی امت اسلامی است.
- ۳- آیت الله کاشف الغطا (۱۲۹۴-۱۳۷۳ ه.ق.) جمله‌ی معروف ایشان تا سال‌ها ورد زبان هر عالم و فعال اجتماعی‌ای بود که می‌خواست در زمینه‌ی وحدت قدم بردارد: «بنی الاسلام علی دعامتین: کلمه التوحید و توحید الکلمه.»
- ۴- آیت الله بروجردی (۱۲۹۲ - ۱۳۸۰ ه.ق.) از علمای برجسته و نقش‌آفرین در موضوع وحدت اسلامی است، ایشان تحقیق و مطالعه‌ی کتاب‌های اهل سنت را از مقدمات لازم برای فهم فقه و اجتهاد می‌دانست و خود ایشان در حد اعلا به آن مسلط بود. این آشنایی و برخورد نزدیک ایشان با فقه اهل سنت را می‌توان یکی دیگر از مبانی و زمینه‌های اندیشه‌ی وحدت اسلامی ایشان دانست.

۵- شیخ محمود شلتوت (۱۳۱۰ - ۱۳۸۳ ه.ق.) از رؤسای دانشگاه الازهر و صاحب فتوای معروف به رسمیت شناختن مذهب شیعه که با طرح نظریه‌ی «تقریب مذاهب»، به معنای دقیق، نزدیکی علمی و فقهی علمای مذاهب مختلف را در نظر داشت.

۶- امام خمینی (قدس سره) رهبر کبیر انقلاب اسلامی از پیشگامان وحدت اسلامی است که نقش پررنگی در موج جدیدی از وحدت گسترده در جهان اسلام و مستضعفان را با اعلام «هفته وحدت» مطرح کرده است. مفاهیم پایه و مبانی شکل‌دهنده و مطرح‌کننده بحث وحدت اسلامی در اندیشه‌ی امام (ره) عبارتند از: کلمه «توحید»، تجمع زیر پرچم «لا اله الا الله»، اتکاء به «حبل الله»، توجه به تعالیم قرآن مجید و اجابت دعوت قرآن به وحدت و بازگشت به تعالیم صدر اسلام و دستورات رسول اکرم (ص) است.

۷- در عصر جدید آیت الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی از منادیان بزرگ وحدت اسلامی است که آن را بعنوان اصل اسلامی و راهبردی در مواجهه با دشمنان مسلمانان معرفی نموده است. با این توصیف، این نوشتار در صدد است وحدت در اندیشه انقلاب اسلامی رهبر معظم انقلاب را مورد واکاوی قرار دهد.

تعریف و سطوح وحدت

منظور از وحدت در منظومه فکری و سیاسی رهبر معظم انقلاب؛ تلاش برای نزدیک شدن و حذف فاصله ها و هم نظری و هم افقی در فهم شرایط و رسیدن به هدفگذاری های یکسان مبتنی بر منافع مشترک است. رویکرد وحدت‌گرا رویکردی است که در آن برای رفع اختلافات تلاش می‌شود و بیش از آنکه بر اختلافات توجه شود، این اشتراکاتند که مورد توجه قرار گرفته و محور همگرایی و وحدت قرار می‌گیرد. (سعیدی، ۱۴۰۱) رهبر معظم انقلاب اسلامی در تعریف وحدت چنین توضیح می‌دهند: «منظور ما از وحدت چیست؟ یعنی همه‌ی مردم یکسان فکر کنند؟ نه. یعنی همه‌ی مردم یک نوع سلیقه‌ی سیاسی داشته باشند؟ نه. یعنی همه‌ی مردم یک چیز را، یک شخص را، یک شخصیت را، یک جناح را، یک گروه را بخواهند؟ نه؛ معنای وحدت اینها نیست. وحدت مردم، یعنی نبودن تفرقه و نفاق و درگیری و کشمکش. حتی دو جماعتی که از لحاظ اعتقاد دینی مثل هم نیستند، می‌توانند اتحاد داشته باشند؛ می‌توانند کنار هم باشند؛ می‌توانند دعا نکنند.» (۷۹/۱/۲۶)

بنابراین مقصود از وحدت اسلامی، همبستگی مسلمانان و اتحاد پیروان مذاهب گوناگون با وجود اختلافات مذهبی، در برابر دشمنان اسلام و بیگانگان است. بر این اساس، با توجه به این که بین دو مذهب مشترکات بسیاری است، دو گروه

باید بر محور این مشترکات به هم نزدیک شوند؛ برای حفظ و تعالی اسلام با همدیگر همکاری و همیاری داشته باشند؛ چرا که هر دو دشمن واحدی دارند. دشمنان اسلام، دشمنان هر دو مذهب هستند. در برابر این دشمنان و برای جلوگیری از سوء استفاده آنان از اختلافات باید در مقابل آنها بر وجوه اشتراک خود تکیه کنند، تا بتوانند بر دشمنان اسلام که دشمن مشترک شیعه و سنی هستند، از خود دفاع کنند.

در گفتمان وحدت محور، وحدت در سطوح مختلفی قابل تعریف و ترسیم است؛ از سطح درون اجتماعی گرفته، تا سطح وحدت ملی، و از آنجا تا وحدت جهان اسلام و وحدت مستضعفان عالم این مهم قابل توجه و پیگیری است.

چارچوب‌ها و شاخص‌های راهبردی وحدت

مهم‌ترین چارچوب‌ها و شاخص‌های راهبردی گفتمان وحدت در اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی عبارتند از:

۱- **وحدت، یکی شدن عقاید و مذاهب اسلامی نیست:** «مراد ما از وحدت اسلامی، یکی شدن عقاید و مذاهب اسلامی نیست... و اختلاف عقاید فقهی و کلامی می‌تواند هیچ تأثیری در میدان واقعیت زندگی و در میدان سیاست نداشته باشد. مراد ما از وحدت دنیای اسلام، عدم تنازع است: در جایی دیگر فرمودند

«در هفته‌ی وحدت دعوت جمهوری اسلامی به این نیست که شیعیان یا سنیان از مذهب خود دست بکشند و به آن مذهب دیگر رو بیاورند؛ دعوت جمهوری اسلامی این است که مشترکات میان مذاهب اسلامی برجسته شود و دیوارهای ساخته‌ی دست دشمنان اسلام و عنادها و کینه‌ورزی‌ها برداشته شود.» (۱/۰۱/۰۱/۱۳۸۷)

۲- وحدت نه یک تاکتیک بلکه اصلی اسلامی و استراتژیک: رهبر معظم انقلاب وحدت را نه یک رفتار تاکتیکی در برابر دشمن بلکه اصلی اسلامی دانسته، فرمودند «نباید به وحدت به چشم تاکتیک نگاه کرد؛ وحدت یک اصل اسلامی است... من از قدیم این اعتقاد و تفکر را داشتم و دارم و آن را یک مسأله‌ی استراتژیک می‌دانم - یک مسأله‌ی تاکتیکی و مصلحتی هم نیست که حالا بگوییم مصلحت ما ایجاب می‌کند که با مسلمین غیر شیعه ارتباطات داشته باشیم. (۱۳۶۹/۰۱/۲۶) ایشان وحدت را از واجبات و ضروریات دین مبین اسلام معرفی می‌کنند: «تقریب را لازم و واجب و ضروری و در جهت اهداف نظام اسلامی می‌دانیم.» و در کلام دیگری تصریح کرده‌اند: «وحدت بین مسلمین، به صد دلیل واجب، و به صد دلیل ممکن است.» (۱۳۷۶/۱۲/۱۳) و «تنها نسخه شفا بخش برای علاج دردهای جهان اسلام می‌باشد.» (۱۳۹۴/۰۴/۲۷)

۳- تفرقه، بیماری مهلک: ایشان ضمن هشدار از هرگونه اختلاف، مسئله تفرقه را بیماری مهلک امت اسلام دانستند که باید هرچه سریع‌تر درمان شود: «ما دچار یک بیماری مهلکی هستیم که باید همت کنیم و این بیماری را از خودمان دفع کنیم. اختلافات بین دنیای اسلام و ناهماهنگی‌ها و دامن زدن به دشمنی‌ها، بیماری بسیار خطرناکی است.» و در جایی دیگر فرمودند «لشگرکشی‌های خصمانه، تبلیغاتی و سیاسی و نظامی و اقتصادی ما را مطلقاً در موضع انفعال قرار نداده و قرار نخواهد داد؛ اما از این بیماری درون دنیای اسلام، ما به خودمان می‌لرزیم و می‌ترسیم. این را علاج کنید.» (۱۳۸۵/۰۵/۳۰)

۴- اهانت به مقدسات خط قرمز امت اسلام: رهبر معظم انقلاب همواره توهین به عقاید مذهبی و آداب قومی را یکی از عوامل اصلی در ایجاد تفرقه در جوامع اسلامی دانسته‌اند، لذا آن را به عنوان خط قرمز نظام اسلامی معرفی کرده، تأکید می‌کنند: «خط قرمز از نظر نظام اسلامی و از نظر ما، عبارت است از اهانت به مقدسات یکدیگر. آن کسانی که نادانسته، از روی غفلت، گاهی از روی تعصب‌های کور و بی‌جا، چه سنی و چه شیعه، به مقدسات یکدیگر توهین می‌کنند، نمی‌فهمند چه می‌کنند. بهترین وسیله برای دشمن همین‌ها هستند؛

بهترین ابزار در دست دشمن همین‌ها هستند؛ این خط قرمز است.»
(۱۳۸۸/۰۲/۲۹)

۵- توطئه دشمن؛ هراس دشمن از اتحاد مسلمانان: رهبر معظم انقلاب در تبیین ریشه‌ها و علت تفرقه، به مسئله مکر و توطئه دشمنان به ویژه آمریکا و انگلیس اشاره کرده و می‌فرماید: «امروز، هم در بین اهل سنت، هم در بین شیعه، دست‌هایی در کار است برای اینکه اینها را از هم جدا کند؛ همه‌ی این دست‌ها هم اگر جستجو کردید، می‌رسد به مراکز جاسوسی و اطلاعاتی دشمنان اسلام؛ نه دشمنان ایران، نه دشمنان شیعه فقط؛ دشمنان اسلام» (۱۳۹۳/۱۰/۱۹). ایشان ترس دشمن از اتحادشان با یکدیگر و مبارزه‌طلبی آنها نسبت به استکبار را یکی از عوامل عداوت و تفرقه‌افکنی دشمنان دانسته، اشاره داشتند: «آمریکا و صهیونیست‌ها و مستکبران عالم، نه به شیعه علاقه‌مندند و نه به اهل سنت؛ با هر دو دشمنند؛ آنجایی که مسلمان - با نام خدا و با ایمان اسلامی - در مقابل زورگویی آنها می‌ایستد، دشمنی می‌کنند.» (۱۳۸۷/۰۱/۰۱)

۶- نقش حکام ممالک اسلامی در ایجاد تفرقه: در نگاه رهبر حکیم انقلاب یکی از عوامل ایجاد تفرقه، حکام ممالک اسلامی است: «بخشی از سرزمین‌های اسلامی، به حضور و تصرف ایادی شرک و کفر و استکبار آلوده شده و با سوء

تدبیر و خبثت بعضی از حکام ممالک اسلامی، اختلافات تازه و برادرکشی‌های بی‌سابقه در میان مسلمین پدید آمده است. این چیزی است که قلب هر مسلمان غیور و معتقد به عزت اسلام و وحدت مسلمین را جریحه دار می‌سازد.»
(۱۳۷۰/۰۱/۱۷)

۷- ایجاد اختلاف، حرام شرعی: چند سال قبل از این، در منطقه‌ی گُردی، یک عالم روشن‌بین در نماز جمعه سخنرانی کرد... گفت والله آن کسانی که می‌آیند پیش شیعه، بغض و کینه‌ی سنی را در دل او وارد میکنند و می‌روند پیش سنی، بغض و کینه‌ی شیعه را در دل او وارد میکنند، اینها نه شیعه هستند، نه سنی؛ نه شیعه را دوست دارند، نه سنی را دوست دارند؛ با اسلام دشمنند. امروز این جماعت وهابی و سلفی، شیعه را کافر میدانند؛ سنی محب اهل بیت را هم کافر میدانند؛ سنی پیرو طریقه‌های عرفانی و قادری را هم کافر میدانند! این فکر غلط از کجا سرچشمه می‌گیرد؟ ... به آن شیعه‌ای هم که از روی نادانی و غفلت، یا گاهی از روی غرض، به مقدسات اهل سنت اهانت می‌کند، عرض میکنم: رفتار هر دو گروه حرام شرعی است و خلاف قانونی است. (۱۳۸۸/۰۲/۲۲)

۸- ثمرات وحدت؛ اقتدار، کرامت و عدم مداخله دشمن: در نگاه رهبر معظم انقلاب، اقتدار، کرامت و آرامش امت اسلام بستگی به وحدت دارد: «ما می‌گوییم

وحدت، برای این که شما منتفع شوید؛ همه دولت‌ها منتفع شوند؛ دنیای اسلام منتفع شود. وحدت، این است ... آن پیام وحدت اسلامی است که برای همه، مایه عزت، مایه کرامت و مایه آرامش است. این، آن آرزوی ماست.» و نیز عدم جرأت دشمن در هجمه به کشورهای مظلوم اسلامی را از ثمرات وحدت برشمرده، فرمودند: «... فکر می‌کنید اگر چنین وحدت و همدلی و همدستی‌هایی بین ملت‌های مسلمان باشد، دیگر دشمن جرأت می‌کند یک ملت مسلمان را مثل همین ملت بیچاره و مظلوم بوسنی هرزگوین، آن‌گونه در حلقه محاصره قرار دهد!؟» (۱۳۷۶/۰۶/۲۴)

۹- راهکار وحدت؛ مراقبت از توطئه دشمن و پرهیز از دمیدن در اختلافات:
 رهبر انقلاب راهکار وحدت را در هوشیاری در برابر توطئه‌های تفرقه‌انگیز دشمن و ایجاد نهضتی درونی در برابر این توطئه‌ها می‌داند: «همین وحدت با ارزشی که به برکت آن، شما توانسته‌اید این همه پیروزی را به دست بیاورید، دشمن‌هایی در کمین دارد. باید هوشیار باشید و نگذارید اختلافات به وجود آید. در آنجایی که بهانه اختلاف هست و دشمن می‌تواند آنجا مستمسکی برای اختلاف درست کند، بیشتر مواظب باشید. (۱۳۹۳/۱۰/۱۹) چیزهایی مانع از اتحاد می‌شود. عمده‌ی آنها بعضاً کج‌فهمی‌ها و بی‌اطلاعی‌هاست؛ ... سوء تفاهم‌ها، که

دشمنان هم بشدت بر این سوء تفاهم‌ها دامن می‌زنند. افرادی هم متأسفانه بر اثر همین سوء فهم، سوء تحلیل، ندیدن نقشه‌ی کلی دشمن، بازیچه‌ی این بازی دشمن قرار می‌گیرند و دشمن از آنها استفاده می‌کند.... کاری بکند که دشمن در نقشه‌ی کلی خود از آن حرف استفاده می‌کند و شکاف را بین برادران زیاد می‌کند. (۱۳۸۶/۰۱/۱۷) از دیگر سفارشات رهبری فتوای حرمت توهین به عایشه همسر پیامبر اسلام و هشدار به کسانی که به دنبال اختلاف هستند با عناوینی مانند «تشیع انگلیسی» و «سنی آمریکایی» و در مقابل ایجاد ساختار «مجمع تقریب مذاهب اسلامی» برای تحقق وحدت و اتحاد اسلامی بوده است.

۱۰- محورهای وحدت آفرین: رهبر فرزانه انقلاب مهم ترین محورهای وحدت را شامل موارد زیر می‌دانند:

۱- کتاب خدا، سنت نبی اکرم: «مسلمانان بیایند با هم متحد بشوند و با یکدیگر دشمنی نکنند. محور هم کتاب خدا و سنت نبی اکرم (ص) و شریعت اسلامی باشد.» (۱۳۶۸/۰۷/۱۱)

۲- وحدت، زیر نام نبی اکرم: « عزیزان من! مسلمانان دنیا، زیر نام نبی اکرم (ص) راحت تر و سهل تر از همه چیز، می‌توانند متحد شوند. این، خصوصیت آن بزرگوار است.» (۱۳۷۲/۰۶/۱۴)

۳- دشمن واحد، در مقابل اسلام: امروز دشمن واحدی در مقابل ماست؛ علاوه بر این که کتاب واحد، سنت واحد، پیغمبر واحد، قبله واحد، کعبه واحد، حج واحد، عبادات واحد، اصول اعتقادی واحد در جامعه اسلامی است. البته اختلافاتی هم وجود دارد. اختلافات علمی ممکن است بین هر دو نفر عالم باشد. علاوه بر اینها، دشمن واحد در مقابل دنیای اسلام است. (۱۳۷۴/۰۵/۲۴)

۴- معارف واحد، توحید واحد، معاد واحد و ... برادران مسلمان نگاه کنند ببینند اتحادشان بر چه مبنائی است؟ آیا یک حرف زبانی است، یا یک واقعیتی وجود دارد؟ خب، ما می بینیم معارفمان یکی است، توحیدمان یکی است، معادمان یکی است، نبوتمان یکی است، نماز و روزه مان یکی است، حجه مان یکی است، دشمنانمان یکی هستند، اهداف و آرمانها و منافعمان به هم پیوسته و گره خورده است - ملت‌های مسلمان؛ چه شیعه، چه سنی - چطور میتوانیم از هم جدا باشیم؟ دشمن میخواهد به زور این جنایت را بکند. (۱۳۹۰/۰۷/۲۵)

۵- وحدت حول اصول انقلاب: امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) تکرار سیاسی در درون خانواده انقلاب اسلامی را به شرط «اختلاف سلیقه» به رسمیت می شناسند؛ اما اختلاف اصولی (ماهیتی) را همانند امام خمینی (ره) موجب سستی نظام می دانند. امام خمینی در نامه ۱۳۶۷/۰۸/۱۰ که به منشور برادری معروف شد، اصول وحدت

را شامل: «اسلام، قرآن، انقلاب اسلامی، استقلال، زندگی پاک، نه شرقی نه غربی، و آمریکا و شوروی دشمنان بزرگ هستند» اعلام کردند. (گنجی، ۱۳۹۹، ۱۰۹ - ۱۰۸)

دلایل وحدت و منابع پشتیبان آن

وحدت را می‌توان یکی از مهمترین اصول و ارکان نظام اسلامی دانست که مویذات فراوانی برای آن ذکر شده است. این مستندات به دلایل نقلی (قرآنی و روایی)، عقلی و تاریخی است. برخی از مهم‌ترین دلایل آن عبارت است از:

۱- کتاب (دستور خداوند به پرهیز از تفرقه و جدایی در میان مسلمانان)

اسلام به مسأله وحدت و اتحاد از دیدگاه اجتماعی آن نگریده و بر اهمیت این مقوله میان انسان‌ها، مسلمانان و ادیان الهی تأکید کرده است. اتحاد و یگانگی در سایه وحدت عقیده، محکم‌ترین نوع اتحاد است که قرآن بر آن تأکید ورزیده است. قرآن، بر اساس همین وحدت عقیده، مؤمنان را برادران یکدیگر خوانده است: «انما المؤمنون اخوه» (حجرات/۱۰) و این اخوت و برادری آن‌چنان مستحکم بود که تا مدتی پس از عقد اخوت میان مسلمانان در مدینه، آنان از یکدیگر ارث می‌بردند تا اینکه با نزول آیه ۷۵ سوره مبارکه انفال این حکم نسخ شد (و اولو الارحام بعضهم اولی ببعض). قرآن مجید از تفرقه، اختلاف و دو

دستگی به مثابه گودال آتش جنگ یاد کرده که وحدت، اتحاد و یک دستگی خطر فرو افتادن در چنین گودالی را برطرف می‌سازد: «خداوند در قرآن اتحاد را در زمره نعمت‌های الهی بر می‌شمرد «واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا واذكروا نعمه الله عليكم» (آل عمران / ۱۰۳). علامه طباطبایی (ره) در ذیل تفسیر این آیه در میزان چنین اظهار کرده است: «شاید وجه اینکه «اعتصام بحبل الله و متفرق نشدن» نعمت خدا خوانده و فرمود «واذكروا نعمه الله عليكم» اشاره به این معنایی باشد که اگر شما را به اعتصام و عدم تفرقه می‌خوانیم بی‌دلیل نیست. دلیل بر اینکه شما را به آن دعوت کرده‌ایم همین است که خود به چشم خود ثمرات اتحاد و اجتماع و تلخی عداوت و حلاوت محبت و الفت و برادری را چشیدید و در اثر تفرقه در لبه پرتگاه آتش رفتید و در اثر اتحاد و الفت از آتش نجات یافتید.»

دیگر آیات قرآن که بر وحدت و پرهیز از اختلاف و تفرقه تاکید شده است عبارت

از: است

«وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَ اصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ.» (انفال / ۴۶)

« وَ لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَ اٰخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ. » (آل عمران / ۱۰۵)

« وَ اِنَّ هٰذِهِ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَ اَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونَ. » (مومنون / ۵۲)

« وَ لَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعَدَهُ اِذْ تَحْسَبُوْنَهُمْ يٰٓاٰذِنَهٗ حَتّٰى اِذَا فَاشَلْتُمْ وَ تَنٰزَعْتُمْ فِى الْاَمْرِ وَ عَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا اَرَاكُمْ مَا تُحِبُّوْنَ مِنْكُمْ مَنْ يُرِىْهُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِىْهُ الْآخِرَةَ... » (آل عمران / ۱۵۲)

« اِنَّ الَّذِيْنَ فَرَّقُوا دِيْنََهُمْ وَ كَانُوْا شِيْعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِى شَيْءٍ اِنَّمَا اَمْرُهُمْ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَفْعَلُوْنَ » (انعام / ۱۵۹)

« شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَ الَّذِى اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ اِبْرٰهِيْمَ وَ مُوسٰى وَ عِيسٰى اَنْ اَقِيْمُوا الدِّينَ وَ لَّا تَتَفَرَّقُوْا فِيْهِ » (حجرات / ۱۳)

۲- سنت و روایات

اصول و مبانی اخوت اسلامی را که پیامبر اکرم (ص) و اهل بیت (ع)، بدانها تأکید داشتند و در روایات بدان اشاره شده است، می توان در موارد ذیل شناسایی کرد: مانند یک پیکر بودن، دوستی با دوستان خدا و دشمنی با دشمنان او، وفای به عهد، عدم خیانت، عدم ظلم و ستم، کمک و یاری مسلمانان.

اتحاد امت اسلامی در کلام و عمل امامان شیعه و اهل تسنن در طول تاریخ غیر قابل انکار بوده است؛ به طوری که امثال این اخبار وحدت، بسیار وارد شده است؛ برای نمونه، در روایتی صحیح از زید، منقول است که حضرت امام جعفر صادق(ع) به او فرمود:

ای زید، با دیگر مردم معاشرت کنید به طریق ایشان؛ در مساجد ایشان نماز کنید و بیماران ایشان را عیادت کنید و بر جنازه ایشان حاضر شوید و اگر توانید چنان کنید که پیش نماز ایشان باشید و یا مؤذن ایشان؛ که هرگاه چنین معاشرت میکنید میگویند که این جماعت، شیعیان جعفرند؛ حق سبحانه و تعالی رحمت کند جعفر را چه نیکو تأدیب میفرماید اصحاب خود را، و چون ترک میکنید این طریقه معاشرت خوب را با ایشان و ترک اینها میکنید میگویند: این جماعت اتباع جعفرند خدا او را جزا دهد، اصحاب خود را، چه بد تربیت میکند. (شیخ صدوق، ۱۳۴۳ ش، ج ۱، ص ۳۸۳)

۳- عقل و تحلیل تاریخی

۳-۱- انسجام هر اجتماع همواره موجب موفقیت آن بوده است. (موسی هاشمی ، ۱۳۸۸) در طول تاریخ از عوامل موفقیت ملتها در برپایی انقلاب و نظام علیه ظاغوتها و قدرتهای مستکبر و ایستادگی در مقابل تهاجمهای بیگانگان به

سرزمینهای اسلامی و ماندگاری و پیشرفت نظام‌های سیاسی و حفظ و تمامیت ارضی کشورها، وحدت و انسجام ملت‌هاست.

۲-۳- زوال هر تمدن ناشی از گسست اجتماعی و تفرقه بوده است. تمدنهای بزرگ در تاریخ یکی از مهم‌ترین دلایل زوال و شکست آنها، اختلاف و تفرقه مذهبی و قومی و دودستگی‌ها و تجزیه طلبیها بوده است. تمدن اندلس اسلامی در اثر اختلافات داخلی و گسست‌های هویت دینی روند اضمحلال را طی کرد.

برآیند سخن

وحدت، نخ تسبیحی است که مهره‌های گوناگون را در کنار هم به شکل منظمی نگه می‌دارد و آنها را از پراکندگی، دورافتادگی و گم‌شدگی حفظ می‌کند. بدون شک، وحدت اسلامی آرزوی همه مصلحان و پیشگامان اسلامی در طول تاریخ بوده است. وحدت در نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی بعنوان یک اصل اسلامی و راهبردی، به معنای نبودن تفرقه، درگیری و کشمکش در برابر دشمنان و یکپارچگی و اتحاد و تمرکز بر نقاط اشتراک بر محور کتاب خدا، سنت نبی اکرم(ص) و شریعت اسلامی است. کارکرد برجسته وحدت «تعارف، تعامل و تضایف» است. اعضا و امت اسلامی همدیگر را بشناسند و ارتباط و تعامل آنان با یکدیگر برای تحقق اهداف و آرمانهای مکتب و انقلاب عامل هم‌افزایی و

قدرت تصاعدی در نظام و جامعه اسلامی است. وحدت، مشت گره کرده و ید واحده امت در برابر نظام سلطه و جریان تکفیری و عامل تعیین کننده برای پیشبرد انقلاب در رسیدن به قله های آرمانها و ارزشهای اسلامی مانند آرمانهای دولت و جامعه اسلامی و ارزشهای استقلال، عدالت و رفاه و... است. در موقعیت حاضر پرچمدار برجسته وحدت در بین مسلمانان و آزادگان جهان، امام خامنه‌ای (مدظله العالی) است که با دعوت بشر به فطرت بشری، حیات طیبه و اعتصام به حبل الله، نقطه آماج جنگ شناختی دنیای استکبار و اذتاب رسانه ای آنها علیه ایشان متمرکز است.

در بیانی حکیمانه از رهبر معظم انقلاب اسلامی مبنی بر اینکه «در پیشرفت به سمت هدف های آرمانی باید ساخت درونی قدرت را استحکام بخشید؛ اساس کار این است. ما اگر میخواهیم این راه را ادامه دهیم و به این سمت حرکت کنیم و این هدف ها را دنبال کنیم و چشم به این آرمان ها بدوزیم و پیش برویم و در مقابل این معارضه ها ایستادگی کنیم و صبر و توکل را به کار بگیریم، باید ساخت قدرت ملی را در درون کشور تقویت کنیم و استحکام ببخشیم.» (بیانات رهبری در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۹۲ / ۰۴ / ۳۰)

برای رسیدن به آرمان های بلند انقلاب اسلامی از جمله تحقق وحدت بین مسلمانان و انسجام اسلامی در سطوح مختلف از سطح درون اجتماعی، تا سطح وحدت ملی، و از آنجا تا وحدت جهان اسلام و وحدت مستضعفین عالم، باید «چرخه گفتمان سازی» (معاونت راهبردی، ۱۳۹۳) وحدت در سطوح مختلف کارگزاران، نخبگان و آحاد جامعه اسلامی محقق گردد. با نگاه راهبردی، چرخه های گفتمان سازی وحدت به ترتیب شامل پنج مرحله فهم، تفاهم، توافق، عمل و مراقبت به شرح ذیل است:

۱- **فهم**: صورت بندی مفروضات ناسازگار و تعارضات آشکار و پنهانی که در دستگاه فکری کنشگران ریشه دوانده و رسیدن به تعریف جدید از مساله ها و راه حل ها در عرصه وحدت و انسجام اسلامی

۲- **تفاهم**: ایجاد گفتگو بین کنشگرانی که به طور طبیعی تحت فشار واقعیت های جاری و بخشی به مطالبات موضعی و کوتاه مدت گرایش پیدا کرده اند، با توجه به چالش های پنهان فرانسلی و تاکید روی کلیت مسائل با ایجاد چرخه فهم و تفاهم و توافق و سنجش با رویکرد عقلانیت بلند مدت و فرابخشی به وحدت اسلامی.

۳- توافق: دستیابی به توافق های درازمدت برای خلق میراث و انتقال منابع و سرمایه های راهبردی و چرخه های قابلیت ساز وحدت به نسل آینده در برخی از مسائلی که زمینه توافق روی معیارهای ناسازگار بین ذی نفعان وجود ندارد. (طراحی نقشه راه دستیابی به توافق در عرصه وحدت و انسجام اسلامی بر اساس هویت اسلامی).

۴- عمل: زمینه سازی و پیگیری اجرای سیاست های توافق شده در میدان عمل وحدت و انسجام اسلامی.

۵- مراقبت: مراقبت از توافق های راهبردی و ارزیابی مستمر آثار و پیامدهای بلند مدت و فرابخشی از طریق سامانه های پیش بینی شده و ایجاد بازخوردهای اثربخش وحدت.

منابع:

- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری www.leader.ir
- خلیلیان، داود، پیاده روی اربعین؛ آبر رسانه ای برای وحدت جهان اسلام و مقابله با جنگ شناختی، گاهنامه سخن هادی، شماره ۵۸۸، معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، ۱۴۰۲

- سعیدی، مهدی، راهبرد وحدت؛ رمز نجات جهان اسلام، پایگاه اطلاع رسانی بصیرت، ۱۴۰۱/۰۷/۱۹
- شیخ الصدوق، ابن بابویه، محمد بن علی بن الحسین (۱۳۹۰ق-۱۳۴۳ش) من لا یحضره الفقیه، ج ۱، تهران: دارالکتب الاسلامیه
- گنجی، عبدالله (۱۳۹۹) روش و الگوی تحلیل سیاسی مقام معظم رهبری، قم: پژوهشگاه امام صادق(ع)
- معاونت راهبردی و اشراف فرماندهی (۱۳۹۳) ساخت درونی قدرت ملی، الگوی سه لایه ای و رمز گشایی از پیچیدگی مرکب، معاونت راهبردی و اشراف فرماندهی، حوزه معماری دانا
- موسی هاشمی، مهدی، نقد نظریه عدم امکان وحدت مذاهب اسلامی، پایگاه اطلاع رسانی پژوهشگاه مطالعات تقریبی، ۱۳۸۸/۱۱/۲۱
- مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، تحول وحدت اسلامی در سیر بیداری اسلامی با تاکید بر تاثیر انقلاب اسلامی ایران، پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، 1391/02/24